

בין תענית אסתר לשאר תעניות

א. שו"ע או"ח | סימן תרפו

א. בחנוכה ופורים מותר להתענות לפניהם ולאחריהם.

ב. מתענים ב"ג באדר; ואם חל פורים באחד בשבת, מקדימין להתענות ביום חמישי. הגה: ותענית זה אינו חובה, לכן יש להקל בו לעת הצורך, כגון: מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה, ואפי' רק כואבי עינים, שאם מצטערם הרבה לא יתענו ופרעו אח"כ, אבל שאר בריאים לא יפרשו מן הצבור (חדושי אגודה בשם מחזור ויטרי). ואם חל פורים ביום א', שמתענין ביום ה' שלפניו, וחל בו ברית מילה, מותר לאכול על המילה, ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים (הגהות מנהיגים).

ב. שו"ע או"ח | סימן תק"נ

ד. בשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום, חוץ מט' באב וצום כפור וצום פורים וסימנך: אכ"ף עליו פיהו (ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם).

ג. ביאור הגר"א | שם

בשבת כו'. כיון דברצו תליא ואינן קבועין וכמש"ל סימן תקס"ב סי"ב אבל תענית אסתר קבוע הוא כמ"ש הרמב"ם דברי צומות וזעקתם וכן כ' הראב"ד: ומנהג כו'. דכבר קבלו עליהם כנ"ל:

ד. שבת כד.

דתני רבי אושעיא ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ראש חודש וחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי (ושני) ותעניות ומעמדות שני וחמישי מאי עבדתיהו אלא שני וחמישי ושני של תעניות ומעמדות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ואם לא אמר אין מחזירין אותו (ואין בהן קדושה על הכוס) ואין בהן הזכרה בברכת המזון

רש"י

ערבית – לילי כניסתך, ואף על פי שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום, והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (יא, ב): יחיד שקבל עליו תענית, אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה – מתפלל תפלת תענית

ה. רמב"ם | הלכות תעניות פרק א

י. כל השרוי בתענית, בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם, הרי זה לא ינהוג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר +איכה ג' מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו

ו. תענית יח.

ותנן אף על פי שאמרו מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ותענית אימת אילימא בני חמיסר וקא קרו ליה בארביסר ומי שרי והכתיב במגילת תענית יום ארבעה עשר בו ויום חמשה עשר בו יומי פוריא אינון דלא למיספד בהון ואמר רבא לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה ואלא בני ארביסר וקא קרי ליה בתליסר יום ניקנור הוא

ז. רא"ש | מסכת תענית פרק ב

כד. ... ועוד זמן קהלה לכל היא שנקהלו ועמדו על נפשם למלחמה ובקשו רחמים וגם הוא מעיקר הנס:

ח. מגילה ב.

מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר ... גמרא ... היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן אמר קרא לקים את ימי הפרים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה אם כן לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה זמנו של זה לא כזמנו של זה אם כן לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר כדאמר רב שמואל בר יצחק שלשה עשר זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבווי הכא נמי שלשה עשר זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבווי

רש"י

זמן קהלה לכל היא – הכל נקהלו להגסט מאויביהם צין צאשון צין צאשאר מקומות, כמו שכתוב בספר, הלכך לא לריך קרא לרבווי שיהא ראו לרבווי, דעיקר הגס צו היה.

ט. רי"ף | מסכת תענית (ד. בדפי הרי"ף)

ירושלמי ר' יונה בשם רב אמר ואפילו יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע והיכן אומרה רבי זעירא בשם רב הונא אומר אומרה כלילי שבת וכיומו פירוש בערבית שחרית ומנחה

י. הר"ן על הרי"ף | שם

ושמא תאמר והיאך יתפלל בערבית תפלת תענית והרי הוא אינו מעונה עדיין ועתיד לאכול ולשותה כל הלילה איכא למימר דהיינו מפני הקבלה שקבל התענית על עצמו מצערב ציוס של תורה לכל דבר מצערב עד ערב

יא. רא"ש | מסכת מגילה פרק א

גמ' היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם חכמים ואימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר אמר רב שמואל בר יצחק שלשה עשר זמן קהלה לכל היא פרש"י שנקהלו לעמוד על נפשם ולכך לא צריך קרא ולא נהירא דנהי דנקהלו בו ביום כיון שקבעו הקריאה ב"ד ובחמשה עשר מנא לן שיכולין לקרות בו ועוד דלא זמן המלחמה גורמת הקריאה אלא זמן המנוחה כדכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו'. ... ופירש רבינו תם זמן קהלה לכל היא שהכל מתאספין לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים. וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק דכתיב ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה ודרשינן במסכת תענית מכאן לתענית צבור שצריך שלשה מכאן נראה לרבינו תם סעד לתענית אסתר שאנו עושין כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר כשנקהלו היהודים לעמוד על נפשם ולא מצינו לו סמך בשום מקום אלא בכאן

יב. רמב"ם | הלכות תעניות פרק ה

א. יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר (ויקרא כ"ו) והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'.

ה. ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות בשלשה עשר באדר זכר לתענית שהתענו בימי המן שנאמר +אסתר ט' דברי הצומות וזעקתם, ואם חל שלשה עשר באדר להיות בשבת מקדימין ומתענין בחמישי שהוא אחד עשר, אבל אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת דוחין אותו לאחר השבת...

מגיד משנה

ואם חל י"ג באדר וכו' גם זה פשוט והטעם שא"א לאחרו עד יום א' לפי שהוא פורים

אבל הראב"ד ז"ל אומר אף על פי שצטלה מגילת תענית אעפ"כ אין גזרין אותו הימים תענית על הצבור לכתחלה ודאיה לדבר ממאי דאמרין בגמרא דרב נחמן גזר תעניתא ב"צ צאלר ואמרו ליה יום טוריגוס הוא וכיון שצטלה מגילת תענית כי הו יום טוריגוס מאי הו אלמא משמע דאע"פ דצטלה אין גזרין זו תענית לכתחלה על הצבור ולפי זה אינו מספיק כל מה שכתבנו למעלה להחיר תענית ב"ג שלפני פורים דהא יום נקטור הוא ואף על פי שצטל אין גזרין זו תענית על הצבור אלמא שהא ז"ל כתב ד"ג אינו דומה לשאר תעניות דזכרון הוא לנס שנעשה בו ועוד שיש לנו סמך בכתוב שאמר וכאשר קימו על נפסם דברי הגומות לומר שקשם שקבלו עליהם לעשות יום טוב כך קבלו עליהם דברי הגומות ועקתם כלומר לעשות תענית בכל שנה ושנה וכי תימא א"כ ש"ג תענית קבוע הוא היאך מנו יום נקטור בכלל ימים טובים ומאי פרכי בגמרא אלמא בני ארביסר וקרו בתליסר יום נקטור הוא כלומר ואמאי מותרין זו בהספד ובתענית י"ל דלענין מותרין בהספד מקשה אבל בתענית ודאי אינו אסור לדארכה מעיקר התקנה היא.

יד. לבוש | או"ח סימן תרפו

וקבלוהו עליהם לחובה ולתענית ציבור לכל דבר, משום שבו נקהלו בימי מרדכי ואסתר להלחם ולעמוד על נפשם והיו צריכין לבקש רחמים וסליחות ותחנונים, ומסתמא היו מתענים בו ביום, שכן מצינו במדרש [מכילתא בשלח, עמלק סוף פ"א] שמשו רבינו ע"ה היה מתענה ביום שנלחם עם עמלק, וא"כ ודאי בימי מרדכי גם כן התענו ביום שהיה להם מלחמה עם צריהם. ומפני שאנו מקיימים ימי הפורים לזכר אותו הנס, גם כן צריכין אנו לעשות כמותם בענין התענית והסליחות והתחנונים, כי אם את הטוב נקבל והרע לא נקבל בתמיה.

טו. מגילה יד.

תנו רבנן ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה ומה מעבדות לחירות אמרין שירה ממיתה לחיים לא כל שכן אי הכי הלל נמי נימא לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ היכי אמרין שירה כדתניא עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל ארצות לומר שירה משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה רב נחמן אמר קרייתא זו הלילא

טז. מגילה יח.

והלועז ששמע אשורית יצא וכו' והא לא ידע מאי קאמרי מידי דהוה אנשים ועמי הארץ מתקייף לה רבינא אטו און האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא הכא נמי מצות קריאה ופרסומי ניסא

יז. רמב"ם | הלכות מגילה וחנוכה פרק ב

יח. כל ספרי הגביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם, ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר (ישעיהו ס"ה) כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני, ימי הפורים לא יבטלו שנאמר (אסתר ט') וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם

יח. מנין המצוות לרמב"ם

אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה או דרך הוראה או דרך גזרה אין זו תוספת שהרי לא אמרו שהקב"ה צוה לעשות ערוב או לקרות המגלה בעונתה, ואילו אמרו כן היו מוסיפין על התורה: אלא כך אנו אומרין, שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקדוש ברוך הוא ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו, כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כ"י אלהינו בכל קראנו אליו. ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים בין עשה בין לא תעשה:

יט. שאילתות דרב אחאי | פרשת ויקהל שאילתא סז

ובזמן שחל שלשה עשר באדר להיות בערב שבת או בשבת מקדימין ומתענין בחמישי בשבת מפני שהוא נס ונס מקדימין ולא מאחרין אבל תשעה באב בזמן שחל להי' בשבת מאחרין ומתענין לאחר שבת מפני שהיה בו פורענו' ופורענו' מאחרים ולא מקדימים

כ. אורחות חיים | חלק א הלכות מגלה ופורים

כה. שני ימים אלו שהם י"ד וט"ו אסורים בהספד ובתענית בין לבני עיירות בין לבני כרכים ויום שלפניהם ויום שלאחריהם גם כן. וזה שנהגו להתענות ביום י"ג שהוא יום שלפניהם לפי שלא נאסר אלא תענית של צער אבל התענית שאנו עושים אינו אלא זכר לתענית אסתר ושיזכור כל אדם שהבורא יתברך רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה אליו וישוב אליו בכל לבבו כאשר עשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה

כא. קב הישר | פרק צ"ז חלק ב

תענית אסתר... יום זה הוא מסוגל מאד שיקובל תפילתנו בזכות מרדכי ואסתר, וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר... ישפוך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו, ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יעתר לו הקדוש ברוך הוא ויפתח לו שער רחמים, ותקובל תפלתו ברצון.

כב. שער יששכר | ר' חיים אלעזר שפירא ממונקאטש

שמעתי בשם רבינו הגה"ק מצאנו ז"ע בעל ד"ח, שבאו אליו מגדולי ישראל על פורים מהחשובים ואהובים אצלו, ובאו אצלו ביום תענית אסתר, ונתן להם שלום כמעט בשפה רפה, ולא דיבר עמם מאומה, והמה ראו כן תמהו ולא ידעו מה זאת, ובליל פורים קירבם, וסיפר להם מעשה בשם רבינו הגה"ק מבארדיטשוב ז"ע בעל קדושת לוי, שבאו אליו אנ"ש תלמידי על ימי הפורים, ובאו ביום תענית אסתר, ולא רצה לדבר עמם כלל ביום הצום, ואח"כ בלילה אחרי המגילה קירבם, והתנצל לפניהם כי ביום התענית (י"ג אדר) הי' טרוד עם הע' שרים להכניעם, ע"כ לא הי' לו עת פנאי לדבר עם תלמידיו וכו'

